Region Värmland

Dokumenttyp	Ansvarig verksamhet	Organisation	Version
Rutin	Hälso- och sjukvårdens utvecklingsstöd	Region Värmland	5
Dokumentägare	**Fastställare**	**Giltig fr.o.m.**	**Giltig t.o.m.**
Annika Harrison Utvecklingsledare	Henrik Svensson Biträdande hälso- och sjukvårdsdirektör	2026-11-04	2028-11-03

Rättigheter för barn som närstående till patient

Gäller för: Hälso- och sjukvård

Innehållsförteckning

Bakgrund **1**
Påverkan på barn när närstående har allvarliga svårigheter **2**
Rutinens syfte **2**
Verksamhetschefens ansvar **2**
Hälso- och sjukvårdspersonalens ansvarar **2**
Uppmärksamma, ge information, råd och stöd **3**
Beakta patientens sekretess och barnets rätt till information och stöd **4**
Patientens samtycke krävs för att lämna ut information 4
Generell information 4
Vid oenighet mellan personal och patient 4
Beakta anmälningsplikt 5
Dokumentation **5**
Mer information **5**

Bakgrund

För mer information om lagrum se refererat dokument ***Rättigheter för barn som närstående till patient (RIK-04976).***

Barn som är närstående till patienter kan påverkas av sjukdom, skada, beroendeproblematik, våld eller dödsfall i familjen. Hälso- och sjukvården har därför ett ansvar att uppmärksamma dessa barn och erbjuda information, råd och stöd utifrån barnets behov.

Enligt 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) **ska** vårdgivaren utifrån ett barns behov erbjuda information, råd och stöd till barnet om barnets förälder, syskon eller styvsyskon, eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med:

1. Har en psykisk störning eller psykisk funktionsnedsättning.
2. Har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada.
3. Har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar.
4. Utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp, gäller även barn som bevittnat våld
5. Oväntat avlider.

   Punkt 4 gäller även barn som bevittnat våld

Enligt patientsäkerhetslagen (2010:659) ska hälso- och sjukvårdspersonalen särskilt uppmärksamma ett barns behov av information, råd och stöd i enlighet med ovanstående. Bestämmelsen infördes 2010 och har förstärkts genom senare lagändringar, senast den 1 juli 2026.

Påverkan på barn när närstående har allvarliga svårigheter

Forskning visar att barn som närstående är extra sårbara och benämns som en högriskgrupp för olika sorters utsatthet. Barn är beroende av sina omsorgsgivare och när de inte uppmärksammas eller ges stöd riskerar barn att besväras av svåra känslor såsom skuld, skam, ångest, oro, ensamhet samt att ta ett alltför stort ansvar. Barn som närstående riskerar att påverkas negativt i sin hälsa, sysselsättning och relationer både som barn och vuxna.

Vuxna kan tro att barn skyddas genom att inte prata om det svåra och undanhålla information och delaktighet. Forskning och erfarenhet visar dock att detta inte skyddar barnet, utan tvärtom. Barn uppfattar ofta mer än vad vuxna tror. Om barn inte får tydlig information om vad som händer, kan de själva försöka förstå situationen – ofta på ett sätt som gör att de känner skuld eller tror att de kunde ha förhindrat det som hänt.

Systematiskt arbete för barn som närstående ger positiva effekter för barnet, familjen, hälso- och sjukvården och samhället. Forskning visar att det är lönsamt för samhället eftersom psykisk och fysisk ohälsa samt framtida behov av vård och stöd kan förebyggas. Uteblivet erbjudande om information, råd och stöd ska hanteras enligt verksamhetens avvikelsesystem**.**

Barn som närstående kan ha behov av trygghet, åldersanpassad information, delaktighet, möjlighet att uttrycka frågor och känslor samt stöd för att vardagen ska fungera. Behovet varierar utifrån barnets ålder, mognad och individuella situation.

Rutinens syfte

Syftet med rutinen är att:

- beskriva och främja ett enhetligt arbetssätt för att stödja barn som närstående
- tidigt uppmärksamma barn som närstående. Informera och identifiera eventuella behov samt vid behov initiera och genomföra lämpliga insatser
- säkerställa korrekt dokumentation
- tydliggöra verksamhetens ansvar

Verksamhetschefens ansvar

Verksamhetschef ansvar för att:

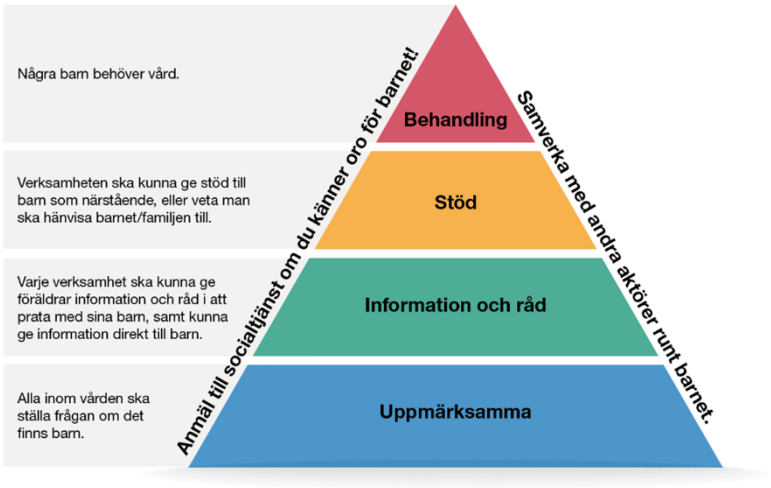
- verksamheten har organisatoriska förutsättningar att uppfylla rutinens krav,
- verksamheten har tillgång till medarbetare med kunskap om att möta barn som närståendes behov,
- barnanpassat informationsmaterial finns tillgängligt,
- barnrättsombud finns utsedda, se refererat dokument ***Barnrättsombud, uppdragsbeskrivning (FOR-23426).***

Hälso- och sjukvårdspersonalens ansvarar

Hälso- och sjukvårdspersonal ansvarar för att:

- uppmärksamma om det finns barn som närstående samt, utifrån behov, erbjuda barnet och familjen information, råd och stöd,
- beakta patientens sekretess och barnets rätt till information och stöd,
- beakta anmälningsplikt vid misstanke eller kännedom om att barn far illa
- dokumentera enligt fastställd rutin,
- säkerställa korrekt informationsöverföring.

Uppmärksamma, ge information, råd och stöd

1. Uppmärksamma

- fråga om patienten har barn som är närstående
- dokumentera barnets födelseår under sökord samt i patientens journalmall

2. Information och råd

- ge information om barnets rätt till information, råd och stöd
- samtala vid behov med patienten om att all forskning visar att det är viktigt att informera barn om svårigheten (sjukdomen, funktionsnedsättningen etcetera).
- ge vid behov råd om hur patienten kan prata med barnet
- ge vid behov information till barnet. Ibland kan barnet behöva få information av vårdpersonal, främst tillsammans med patienten/vårdnadshavare. Ibland kan det vara lämpligt att barnet har ett eget samtal med personal. Se ”*Följa sekretess och tystnadsplikt*” på nästa sida
- ge råd om hur viktiga personer i barnets omgivning kan involveras
- ge anpassat informationsmaterial utifrån barnets ålder och mognad
- ta vid behov stöd av medarbetare med särskild kunskap om barn som närstående, exempelvis kuratorer

Barn bör ges möjlighet att ställa frågor och förstå situationen. Det kan innebära att förklara sjukdomen, berätta om nuläget och vad som kan hända framåt, visa barnet miljön eller låta barnet vara delaktigt.

3. Stöd

Kartlägg översiktligt barnets och familjens behov av stöd. Bedöm om barnet eller familjen behöver ytterligare insatser samt samverka vid behov med andra aktörer. Stöd kan exempelvis ges via hälso- och sjukvården, skola och elevhälsa, socialtjänsten, kyrkan eller frivilligorganisationer

Exempel på stöd:

- samtalsstöd
- stödgrupper för att möta andra i liknande situation
- lekterapi
- stöd i föräldraskapet
- praktiskt stöd i vardagen
- kommunalt anhörigstöd
- stödgrupper för barn i sorg

- regionens efterlevandestöd vid suicid

Behandling
Bestämmelsen om information, råd och stöd omfattar inte behandling. Om patienten, barnet eller familjen har behov av ytterligare insatser kan stöd ges genom hänvisning eller remiss till lämplig verksamhet.

Kom ihåg: Det går inte att förutsätta att barn som verkar ha stöd verkligen har det.

Beakta patientens sekretess och barnets rätt till information och stöd

Huvudprinciper

- Patientens samtycke krävs normalt för att lämna ut information om patientens hälsotillstånd eller personliga förhållanden.
- Om barnet har två vårdnadshavare ska dessa fatta gemensamma beslut om åtgärder som rör barnet.
- Barnets ålder och mognad ska alltid beaktas.
- Barn kan ha rätt till generell information utan att medicinska uppgifter lämnas ut.
- Komplexa sekretessbedömningar kan vid behov diskuteras med jurist.

Patientens samtycke krävs för att lämna ut information

Undantaget om patienten är *i ett tillstånd där hen inte kan lämna samtycke*, exempelvis vid en akut sjukdom eller olycka, då kan information ändå lämnas efter att personalen gjort en menprövning och bedömt att det inte finns risk för att patienten lider skada av det. (25 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen).

Generell information

Det avser information som hjälper barnet att förstå situationen och få stöd utan att patientens diagnos, behandling eller andra sekretessreglerade medicinska uppgifter lämnas ut.

För *yngre barn* krävs normalt samtycke från vårdnadshavare innan generell information lämnas. Om barnet har två vårdnadshavare behöver deras gemensamma ställningstagande som huvudregel beaktas. När barnet har *uppnått sådan ålder och mognad* för att själv ta ställning i frågan behöver vårdnadshavarens samtycke inte inhämtas. I vissa fall kan det ändå vara lämpligt att informera vårdnadshavare. Som vägledning kan 15 år användas som en åldersgräns för när barnet i större utsträckning kan förväntas ha rätt att själv ta ställning men det finns ingen lagstadgad åldersgräns. Socialstyrelsen Bedöma barns mognad för delaktighet samt SoS - meddelandeblad 4/2010.

Vid oenighet mellan personal och patient

Det kan handla om ifall barnet ska få information eller vilken information som är lämplig och då är det viktigt att samtala om varför barnet behöver få information. Personalen har en viktig roll i att hjälpa vårdnadshavare att se situationen ur barnets perspektiv vilket kan göras på flera olika sätt.

Exempel på samtyckessituationer

- Bonusföräldrar har ingen juridisk rätt att bestämma vilken information barnet ska få.
- Om en vårdnadshavare saknar förmåga att ta ställning (på grund av sjukdom eller varaktig svårighet) beslutar den andra vårdnadshavaren om vilken information som får lämnas till barnet. I takt med att barnet blir äldre och mognar ökar barnets rätt att få information och vara delaktigt och rätt till generell information utan vårdnadshavares samtycke.
- Information om patientens medicinska tillstånd till äldre barn utan den andra vårdnadshavarens samtycke är komplex och kräver noggrann sekretessprövning. Den andra vårdnadshavaren omfattas av sekretess som närstående och får inte utsättas för en otillåten integritetskränkning. Samtidigt har äldre barn, beroende på mognad och ålder, rätt att få information och vara delaktiga i frågor som rör deras egen situation. Konsultera jurist vid svår bedömning.

Beakta anmälningsplikt

- All personal inom hälso- och sjukvården har skyldighet att till socialnämnden genast **anmäla om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att barn far illa** (*19 kap 1 § första stycket socialtjänstlag, 2025:400).*
- Denna skyldighet innebär att sekretessen bryts.
- För mer information, se refererat dokument ***Orosanmälan om barn som far illa (RUT-11546).***

Dokumentation

Använd sökordet ”Barn, närstående under 18 år”: Under sökordet anges om det finns barn som närstående. Vid ”ja” ska barnets födelseår anges. Sökordet finns tillgängligt i Cosmic. Kontakta support för patientjournal om sökordet behöver läggas till i någon mall.

Använd journalmallen ”Barn som närstående”: Mallen finns som standardurval av mallar eller under ”*Visa fler”* i Cosmic. Kontakta support för patientjournal om mallen ska läggas till som standardurval och därav synas bättre. Verksamheter som inte har Cosmic har andra rutiner för dokumentation, exempelvis ambulansen.

Patientens samtliga barn som närstående ska dokumenteras i samma journalmall i patientens journal. Barnets namn får dokumenteras vid behov. Om barnet har behov av ytterligare insatser eller vårdåtgärder upprättas en egen journal för varje enskilt barn.

Mallen är öppen för patienten men visas inte i journalen på 1177. För hantering av patienter med skyddade personuppgifter, se ***Patienter med skyddade personuppgifter (RUT-06670).***

Registrera KVÅ-kod för uppgiftsskyldighet och kvalitetsmätning, använd följande koder:

- DU055 - Samtal med vuxen patient om minderårig
- DU056 - Samtal med vuxen patient och minderårig
- DU057 - Samtal med minderårig (även då annan än patienten deltar)

Se ***Kodningsmall barn som närstående (INS-29228).***

Regelverk för dokumentation i journalmall - barn som närstående: Dokumentation i patientens journal ska vara begränsad till uppgifter som är nödvändiga för att följa upp skyldigheten att ge information, råd och stöd. Om barnet behöver egna vårdinsatser ska en egen journal upprättas.

Enligt Patientdatalagen (2008:355), 3 kap. 1 §, ska en patientjournal föras för varje patient och får inte vara gemensam för flera patienter.

I journalmallen ”barn som närstående” dokumenteras därför endast att:

- patienten har barn som närstående samt barnets ålder och relation,
- samtal med patienten om barnens behov har skett,
- om, hur och av vem information, råd eller stöd har getts till barnet som närstående,
- ett enklare informationssamtal med barnet har hållits (till exempel ”Samtal med patientens barn om XX sjukdom”).

Dock utan innehållet i samtalet. Uppgifter om barnets personliga förhållanden eller samtalsinnehåll får inte dokumenteras i patientens journal.

Säkerställa korrekt informationsöverföring: Personal ska säkerställa korrekt informationsöverföring mellan verksamheter i enlighet med sekretess och barnets rättigheter.

Mer information

- Aktuella kunskapsstöd, informationsmaterial, utbildningar och tips på praktiskt genomförande finns på Vårdgivarwebben – Barn som närstående - Region Värmland
- För frågor, synpunkter eller stöd **-** kontakta barnsomnarstande@regionvarmland.se
- För juridiska dilemman - kontakta rattsenheten@regionvarmland.se

Utarbetad av: Annika Harrison